

Předcházející slova pronesl jménem českomoravského notářstva prezident notářské komory v Praze Dr. Jaroslav Ponec u rakve zesnulého Dr. Jaroslava Čulíka v pražském krematoriu dne 19. XI. 1942.

Přes stručnost charakterisoval tento projev výstižně práci zesnulého a jeho vynikající kvality, které jej předurčily, aby se stal uznávaným reprezentantem všeho notářstva v našich zemích po celá desetiletí.

Podrobná životní data zesnulého byla uvedena v tomto listu již při oslavě jeho sedmdesáti let v čísle šestém ročníku XIII. Na dlouhé řadě jiných míst Českého práva byly podány referáty o jeho práci i bojích, jeho činnost zhodnocena a vyjádřen vděk stavu za vše, co Dr. Čulík notářskému stavu přinesl. A na mnoha stranách našeho časopisu jsou zachovány průbojné myšlenky zesnulého, jeho plány a náměty, nesoucí se vesměs k povznesení úrovně a významu stavu, stejně tak jako mnoho jeho odborných statí a úvah trvale nám připomíná jeho hlubokou právnickou erudici, jež spojena s bystrostí úsudku a logikou myšlení, postavila jej mezi nejlepší naše právníky vůbec.

Již jednou bylo zdůrazněno na těchto místech — a to právě při oslavě osmdesáti let Dr. Jaroslava Čulíka — že notářský stav dovede oceniti práci těch, kdož k jeho povznesení pracovali, a býti jim za ni vděčen.

Truchlivá vzpomínka na odchod Dr. Čulíka jest příležitostí pro celý stav, aby osvědčeno bylo, že v duchu této tradice náleží a bude náležitě trvalý vděk našeho notářstva na prvním místě Dr. Jaroslavu Čulíkovi, který budoval cesty pokroku a povznesení našeho stavu a vytkl mu nejušlechtilejší cíle, jichž dosažení v jeho intencích jest snahou nás všech.

Dr. OTTO HYBL, Brno:

Vzpomínáme pana presidenta Čulíka.

Setkal jsem se po prvé s p. presidentem Čulíkem jako mladý notářský koncipient v Praze na pracovní schůzi.

Bylo by tehdy v několika bouřlivých letech, kdy se vyjednávalo o kompromis mezi starší a mladší notářskou generací. My mladí bouřliváci ovšem nezastavovali jsme se — jak tomu již bývá — před ničím a nikým a jsouce z provincie neznali jsme ani dost dobře osobnost Čulíkovu. Jeho klidný zásah do přicstřujících se bojů otrásl poněkud sice sebedůvěrou v leckteré naše názory a skálopevná přesvědčení, avšak přispěl k tomu, že nastoupila zdravá úvaha na místě bojovné neústupnosti.

Jako člověk vysoce inteligentní, sečtělý a hluboce myslící stal se Čulík regulátorem vzájemně se potírajících názorů v těchto letech plných bojů o větší a náležitější uplatnění se mladších příslušníků notářského stavu. Ať to bylo při jednáních v užším stavovském kruhu, ať na ministerstvu, anebo ve Stálé delegaci, všude jsme naráželi na houževnatou vůli jeho, což nás nutilo k našemu prospěchu k bližšímu rozboru osobnosti Čulíkovy a ke studiu jeho názorů.

I když Čulík jako příslušník starší generace byl pochopitelně odchován v duchu poměrně konservativním, přesto nedalo by se říci, že nebyl ochoten popřáti sluchu ozvěnám nové doby. Neodmítal mládí a jeho názory, nýbrž vítal mladé ke spolupráci ovšem v duchu svých přesvědčení a žádal přísně, aby mladí ukázali, že jako příslušníci důležitého stavu jsou schopni vykázati vlastnosti potřebné ke zdolání stále rostoucích a tíživějších úkolů na stav kladebných složitostí sociálního a hospodářského vývoje. Kladel důraz na to, aby jak notář, tak i kandidát nebyl jen průměrným příslušníkem svého povolání, nýbrž, aby věnoval veškeré síly v mezích svých schopností k povznesení svojí úrovně a tím také celého notářského stavu. Ledabylost, právnická neznalost a nezájem o věci stavovské se mu protivila.

President Čulík byl vždy ochoten k debatě, byl vždy pohotov k názorovému boji, avšak vyžadoval od svého protivníka inteligenci, schopnosti a znalosti a slušnost. Neboť neznal jiného způsobu boje, než s otevřeným hledím. Neznal zálužnosti a postranního, pokoutního napadání. A jsa člověkem přímým, zdůrazňoval vždy, že takoveto prostředky boje a vnášení osobních věcí do věcí stavovských jsou notáře nedůstojné a svědčí spíše o jeho méněcennosti a neschopnosti utkati se s protivníkem přímo a otevřeně.

Pan president Čulík byl člověk přísný a svoje názory hájil, i když často u nás mladších vzbuzoval zdání, že nám nerozumí. Doba ovšem nedovolila, aby všechny jeho názory mohly býti akceptovány, avšak president Čulík i v takových případech, kdy byl nucen ustoupiti, opouštěl pole bez ješitného osobního hněvu a zášti a byl ochoten vždy podati soupeři ruku a uznati to, v čem tento měl pravdu.

Vzpomínám proto na zemřelého i jako jeho někdejší odpůrce s úctou a obdivem.

Jsem mu vděčen za to, jako také jistě mnoho jiných, že jeho hluboké znalosti a jeho životní zkušenosti poskytly mně mnoho cenného nejen pro moje povolání, nýbrž i pro můj soukromý život.

Bůh popřál vysokého věku panu presidentu Čulíkovi. Tohoto vzácného daru dostalo se právem člověku, který svoji dlouhou životní brázdou vyoral s poctivostí a pečlivostí spravedlivého.

Budiž mu země lehká.

Dr. JINDŘICH PROCHAZKA:

Uznání cizozemských rozhodnutí ve věcech manželských.

Dne 25. října 1941 bylo vydáno nařízení provádějící a doplňující manželský zákon a jednotící mezinárodní právo rodinné (Čtvrté prováděcí nařízení k manželskému zákonu — 4. DVOHheG), říš. zák. I, str. 654, Věst. ř. prot. str. 626. V § 24 má toto nařízení ustanovení o uznávání cizozemských rozhodnutí ve věcech manželských. Toto ustanovení jest pro protektorátní právo novum, kolem kterého se ostatně i v říšskoněmecké právní teorii vyrojila řada po-

chybností. Z literatury k tomu se vztahující se poukazuje především na článek senátního presidenta říšského soudu v Leipzig Dr. M. Jonase Die Anerkennung ausländischer Eheurteile (§ 24 der 4. DVOEheG vom 25. Oktober 1941), uveřejněný v Deutsches Recht, roč. 1942, str. 55 a na článek docenta wienské university Dr. Karla Sattera Die Anerkennung ausländischer Entscheidungen in Ehesachen, uveřejněný v Zeitschrift der Akademie für Deutsches Recht, roč. 1942, str. 132.

Předmětem pochybností v oblasti protektorátního práva jest především aplikace tohoto § 24 na rozsudky a rozhodnutí bývalých česko-slovenských soudů a soudů protektorátních a poměr tohoto § 24 ke zvláštní úpravě smluvní, pokud v jednotlivých případech s některými státy byla zavedena.

Rozsah platnosti.

Dosavadní protektorátní právo nemělo všeobecného ustanovení, kterým by cizozemská rozhodnutí ve věcech manželských a osobních vůbec byla uznávána i na našem území. Smluvní úprava pak zpravidla rozhodnutí o osobním stavu stran ze své platnosti vylučovala, omezujíc se na zaručení vzájemnosti pouze pro rozhodnutí ve věcech majetkových. Všeobecnou podmínkou této dvoustranné úpravy byla pak vzájemnost.

Z ustanovení § 81 č. 3 ex. ř. se pak naopak vyvozovala všeobecná zásada, podle které se cizozemské rozsudky ve věcech manželských na našem území vůbec neuznávaly. Nejvyšší soud však v některých rozhodnutích nicméně přiznával účinnost i cizozemským rozhodnutím (srv. rozh. č. 5997, 5918, 11.104 Sb. n. s.).

Nyní se tedy dostalo i našemu právu všeobecné normy, kterou se za podmínek v ní stanovených přiznává cizozemským rozhodnutím ve věcech manželských účinnost i pro Protektorát, a to bez ohledu na vzájemnost a na to, který stát rozhodnutí vydal.

Vykládaný § 24 má znění:

„(1) Rozhodnutí, jimiž jest v cizině manželství prohlášeno za neplatné, zrušené, rozvedené podle svazku nebo za udržení svazku manželského neb jimiž existence nebo neexistence manželství mezi stranami zjištěna, jsou v Německé říši účinná jen, když říšský ministr spravedlnosti nebo místo jím určené zjišťilo, že jsou dány zákonné předpoklady pro uznání rozhodnutí. Při tom jest § 328 říšského civilního řádu procesního také v těch územních částech obdobně použiti, v nichž tento předpis neplatí. Od požadavku zaručení vzájemnosti (§ 328, odst. 1, čís. 5, odst. 2 říšského civilního řádu procesního) může být upuštěno. Zjištění jest pro soudy a správní úřady závazné.

(2) Za zjištění a odmítnutí zjištění vybírá se poplatek od 50 až do 500 říšských marek. Rozhodující úřad určí účastníka povinného platiti. Ze zvláštních důvodů, zejména se zřetelem na hospodářský stav účastníků, může být vybrána nižší částka nebo od vybrání poplatku upuštěno.

(3) Je-li dne 1. listopadu 1941 v německé knize rodinné (rejstříku sňatků, oddací knize, oddací matrice) nebo oddací matrice vedené protektorátním úřadem na základě zahraničního rozhodnutí (odst. 1)

s účinkem pro státní obvod zaznamenáno prohlášení neplatným, zrušení, rozvedení nebo rozlučka, nebo existence nebo neexistence manželství, rovná se záznam zjištění uznání říšským ministrem spravedlnosti.

(4) Rozhodl-li soud státu, do něhož oba manželé v době rozhodnutí příslušeli, nezávisí uznání rozhodnutí na tom, že jest učiněno zjištění¹⁾ podle odst. 1.“

Ustanovení tohoto § 24 platí — co do místního rozsahu — na území celé Velkoněmecké říše, včetně Protektorátu Čechy a Morava.

Co do předmětného rozsahu, jsou předmětem uznání podle něho veškerá rozhodnutí, rozsudky a usnesení, soudů, ať byla vydána v řízení sporném nebo nesporném. Uznání a řízení podle § 24 se však vztahuje i na rozhodnutí úřadů správních ve věcech manželských, pokud podle cizozemského zákonodárství jsou k rozhodování povolány. To plyne z § 606 říš. c. ř. s., který mluví všeobecně o „Behörden“ (zatím co § 24 mluví ovšem pouze o Gerichte, srv. Jonas, str. 56).

Uznání může být konečně uděleno nejenom rozhodnutím soudů a úřadů státních, nýbrž i orgánů církevních, pokud cizozemským zákonodárstvím jsou k rozhodování povolány a pokud jim toto cizozemské zákonodárství propůjčuje účinnost i pro obor státní. Tak tomu je na př. v Chorvatsku podle některých starších předpisů z doby rakouské monarchie. V Bosně a Hercegovině přísluší výlučně církevním soudům pravomoc v manželských věcech jejich věřících, pokud se nejedná o otázky materiálně-právní (č. 8 příl. k oběžníku býv. Zemské vlády pro Bosnu a Hercegovinu z 30. 12. 1878, č. 436 just., č. 6 příl. k oběžníku spol. mín. z 1. 12. 1879, č. 639, § 1 obč. civ. řádu pro Bosnu a Hercegovinu z r. 1883). Tak pro katolíky platí v těchto oblastech Codex iuris canonici z r. 1917.

Předmětem rozhodnutí pak musí být věc manželská, a to buď ve smyslu práva říšskoněmeckého nebo protektorátního. Podle toho může jíti o rozhodnutí o neplatnosti, zrušení, rozvedení manželství a to podle říšského práva o rozvod podle svazku nebo za zachování manželského svazku (Scheidung dem Bande nach nebo Scheidung unter Aufrechterhaltung des Ehebandes) nebo existence či neexistence manželství podle § 606 říš. c. ř. s. nebo o rozhodnutí o rozvodu, rozluce nebo neplatnosti manželství podle práva protektorátního (§ 76 J. N.).

Tolik k pojmu rozhodnutí ve věcech manželských.

Pochybnosti byly vzneseny k výkladu pojmu cizina.

Dr. Jonas ve svém článku v Deutsches Recht pokládá za cizozemská rozhodnutí i rozhodnutí soudů a úřadů těch států, jejichž území se stala zcela nebo zčásti součástí Velkoněmecké říše a reklamuje povinnost zjišťovacího řízení i pro tato rozhodnutí. Jako příklad uvádí rozhodnutí soudů elsaských, litevských, lotyšských nebo estonských. Pouze tam, kde byla volena již dříve zvláštní úprava, předchází tato úprava užití § 24. Jako příklad pak uvádí § 46, odst. 1 prov. nař. k nař. o zavedení právní péče ve východním území ze dne 25. listopadu 1941, říš. zák. I, str. 599, podle kterého se uznávají rozsudky bývalých

¹⁾ V českém textu ve Věstníku říšského protektora jest nesprávně přeloženo Feststellung jako rozhodnutí.

polských soudů, které nabyly právní moci před 26. srpnem 1939.

Konsekventní provedení této zásady by znamenalo, že uznávací řízení podle § 24 by potřebovala i veškerá rozhodnutí soudů bývalé republiky československé a veškerá rozhodnutí soudů protektorátních, měla-li by mít účinnost i na území Říše.

S tímto názorem — pokud jde o rozhodnutí bývalých československých soudů a soudů Protektorátu — nelze souhlasit.

Tak především pokud jde o rozhodnutí bývalých československých nebo protektorátních soudů o manželství osob, které v době rozhodnutí byly československými, resp. protektorátními příslušníky, jest uznání těchto rozhodnutí kryto již odst. 4, § 24 a bylo by absurdním požadovati nějaké zjišťovací řízení. Při tom jest míti za to, že eventuální pozdější změna státní příslušnosti stran nemá na uznání rozhodnutí vlivu (srv. Dr. Jonas na str. 56).

Zbývá tedy otázka, zda potřebují zjištění říšského ministra spravedlnosti ke svému uznání rozhodnutí těchto soudů, jejichž předmětem bylo manželství cizinců.

Tato rozhodnutí jest možno rozdělit v několik časově odlišných skupin:

1. Rozhodnutí, která byla vydána a nabyly právní moci před 10. říjnem 1938. Uznání těchto rozhodnutí jest kryto čl. 21 dohody mezi Německou říší a Československou republikou o převedení soudnictví ze dne 19. prosince 1938, č. 31 Sb. z. r. 1939/I. Není proto pro tato rozhodnutí třeba reklamovati požadavek uznání říšským ministrem spravedlnosti podle § 24.

2. Rozhodnutí, která vznikla v době mezi 10. říjnem 1938 a 16. březnem 1939, t. j. před zřízením Protektorátu Čechy a Morava. U těchto rozhodnutí by mohlo být pochybno, je-li k jejich uznání potřebováno řízení podle § 24. Avšak tato rozhodnutí budou opět pravidlem kryta odst. 3, § 24. Byla-li totiž neplatnost, rozvod nebo rozluka manželství vyslovená takovým rozhodnutím, poznamenána v oddací matrice (resp. rejstříku sňatků nebo oddací knize), dne 1. listopadu 1941, má tato poznámka stejné účinky jako zjištění říšského ministra spravedlnosti, t. j. rozhodnutí se i na území Říše uzná.²⁾

3. Rozhodnutí, která byla vydána soudy Protektorátu po 16. březnu 1939. I tato rozhodnutí by při důsledném provedení Jonasovy zásady vyžadovala zjištění podle § 24. Podrobení i těchto zjišťovacím řízení ovšem se už vůbec nejví vhodným, i když dikce § 19 čtvrtého prov. nař. k manž. zák. v souvislosti s § 24 by mohla nasvědčovati snad tomu, že i v těchto případech zjištění říšského ministra spravedlnosti jest třeba. Vždyť pokud jde o rozhodnutí nad příslušníky protektorátními jest opět uznání kryto odst. 4, § 24, pokud pak jde o rozsudky o manželství cizinců, jest zastávati názor, že za dané státoprávní situace jest Protektorát součástí Velkoněmecké říše a rozhodnutí jeho soudů jsou tedy rozhodnutími tuzemskými — nikoli cizozemskými ve smyslu § 24.

V podstatě ke stejnému závěru dochází i Satter ve svém článku na str. 132, kde praví:

Zvláštní úvahy zaslouží použití nových ustanovení

na příslušníky Protektorátu a na jeho autonomní soudnictví. Podle § 19, odst. 3 nař. se „při použití § 606, odst. 2 ř. c. ř. s. a § 76, odst. 2 j. n. . . . nakládá s příslušníkem Protektorátu, který je oddán se ženou německé národní příslušnosti, jako s německým státním příslušníkem“. Z toho plyne, že není-li manželka protektorátního příslušníka německé státní (národní) příslušnosti, rovnají se protektorátní manželé cizincům. S tím je v souhlasu, že §§ 76 a 100 j. n. zůstaly pro autonomní soudnictví Protektorátu v platnosti ve svém původním znění (srv. § 19, odst. 2 a § 21, odst. 2). Tím jest pokud jde o otázku příslušnosti vyňat z úpravy pro celé ostatní území Velkoněmecké říše. Z toho by se dalo správně soudit, že totéž platí také pro otázku uznání cizozemských rozhodnutí. Proti tomu se zdá mluvit, že § 24, odst. 1, věta 1. nař. připíná svou účinnost v „Německé říši“ na zjištění říšského ministra spravedlnosti a že věta 2. vyžaduje „přiměřené“ použití § 328 ř. c. ř. s. i pro „územní části, ve kterých tento předpis neplatí“; dále, že § 24, odst. 3 nař. staví na roveň zjištění říšského ministra spravedlnosti i poznámku „matriky sňatků vedené některým protektorátním místem“; konečně, že § 25 nař. zrušuje odporující „zejména v Protektorátu . . . na poli mezistátního rodinného práva platící předpisy“. Všechna tato místa nařízení však neposkytují jistý závěr k rozšíření ministerských oprávnění. Jest si povšimnouti, že § 24 nař. nepoužívá výrazu „Velkoněmecká říše“, jako čl. 1 výnosu Vůdce, který tím dává znát, že se sice Protektorát začleňuje do tohoto nového rozšířeného říšského tělesa politicky a hospodářsky, aniž však odstraňuje soudně-právní a správně-právní odhraničení jeho od ostatních částí tohoto tělesa. — Přiměřené použití § 328 ř. c. ř. s. nemusí býti vztahováno na celé soudnictví Protektorátu, má smysl i při omezení na německé soudnictví a na osoby, s kterými jest nakládati jako s německými příslušníky (srv. § 19, odst. 3 nař.). — Pod zrušenými předpisy v oboru „mezistátního rodinného práva“ jsou zřejmě míněny normy „mezinárodního rodinného práva“ uvedené pod Titulem III.; pouze tyto platí podle § 5, odst. 2 výslovně i pro příslušníky Protektorátu. — Uvedení matrik sňatků vedených některým protektorátním místem může býti vykládáno tím, že v nich jsou často obsaženy zápisy týkající se nyní německých státních příslušníků z doby před připojením. Rozhodující je však již vzpomenutý úzký vztah norem o příslušnosti, které určují i ohraničení soudnictví (srv. § 328 č. 1 ř. c. ř. s. a § 80 č. 1 ex. ř.) s otázkou uznání. Z okolnosti, že pokud jde o tyto normy si Protektorát uchoval zvláštní postavení, se dá souditi, že při nejmenším v otázce zde posuzované jest protektorátní soudnictví pokládati za „cizozemské“ a že proto všeobecný soud pro manželské věci podle § 606, odst. 1 v. I. ř. c. ř. s., i když je v Řši (mimo hranice Protektorátu) založen, nestojí v cestě uznání rozhodnutí protektorátního soudu, na př. Landgerichtu, v jehož obvodu má jedna ze stran domovské právo (§ 100 čes. j. n.). Jestliže tento výsledek není v intencích zákonodárce,³⁾ bylo by v zájmu jasnosti si přáti, aby věta „der

²⁾ Shora uvedené úvahy platí ovšem mutatis mutandis i pro rozhodnutí dříve československých soudů, které se nalézají nyní na území Slovenské republiky.

³⁾ Pojem „cizina“ není v tomto smyslu vykládati státoprávně, nýbrž znamená „území, kde platí jiný procesní řád“. Tak vykládá pojem ciziny říšský soud v poměru Ostmarky k Altreichu v rozh. z 26. 6. 1939, RGZ, 161, 18.

... verheiratet ist“, byla škrtnuta a normy o příslušnosti sjednoceny tak, aby i protektorátní příslušníci v tomto směru byli pokládáni za tuzemce a protektorátní soudnictví za část německého soudnictví, aby tak byl odstraněn vnitřní odpor, který vzniká tím, že Protektorát v jednom směru se jeví jako vlastní (i když ne suverenní) stát, v jiném směru jako provincie.

Předpoklady uznání a řízení.

Jak již bylo řečeno, upouští § 24 od zásady vzájemnosti. Rovněž nenormuje všeobecně podmínky, za kterých bude zahraniční rozhodnutí říšským ministrem spravedlnosti uznáno. Pouze praví, že § 328 říš. c. ř. s. jest přiměřeně použití i v těch územních oblastech, ve kterých neplatí. Jest tedy § 328 použití i tehdy, jde-li o uznání cizozemského rozhodnutí pro oblast Protektorátu.

§ 328 pak uvádí důvody, ze kterých jest uznání cizozemského rozhodnutí odepřítí. Odepřítí uznání jest:

1. Jestliže soudy státu, kterému cizozemský soud náleží, nejsou podle německého práva příslušny (§ 328, odst. 1, č. 1). Jde o t. zv. mezinárodní příslušnost.

2. Jestliže se žalovaný, který podlehl, do sporu nepustil, pokud obsílka zahajující řízení mu nebyla doručena ani osobně ve státě procesního soudu ani cestou německé právní pomoci (§ 328, odst. 1, č. 2).

3. Jestliže v rozsudku bylo se odchýleno na újmu německé strany od předpisů čl. 13, odst. 1, 3 nebo čl. 17, 18, 22 uvozovacího zákona k občanskému zákoníku, nebo od části předpisu čl. 27, pokud se vztahuje na čl. 13, odst. 1 nebo v případě čl. 9, odst. 3 k újmě manželky manžela, který byl prohlášen za mrtvého, od předpisu čl. 13, odst. 2 (§ 328, odst. 1, č. 3).

4. Jestliže uznání rozsudku směřuje proti dobrým mravům nebo proti účelu německého zákona (§ 328, odst. 1, č. 4).

Uznání se stane zjištěním říšského ministra spravedlnosti na návrh. K návrhu jsou legitimovány především strany, avšak i každý jiný interestent a z důvodů veřejného zájmu i úřad. Návrh může být učiněn i po smrti některé nebo obou stran.

Dr. Jonas se ve svém článku v závěru obírá další otázkou, zda totiž pod předpis § 24 spadají i taková zahraniční rozhodnutí v manželských věcech, kterými byla žalobní žádost, pokud se týče návrh zamítnut. Z kategorické stylisace § 24: „Rozhodnutí, kterými bylo manželství prohlášeno...“ se podává, že tato rozhodnutí nepožívají uznání podle § 24.⁴⁾

Smluvní úprava.

Diskutovati se dá také otázka, jaký jest poměr § 24 nař. k ustanovením dvoustranných smluv, které obsahují uznání rozhodnutí ve věcech manželských.

Otázka se dá položit tak: Je třeba i v tom případě podrobit rozhodnutí zjišťovacímu řízení říšského ministra spravedlnosti nebo stačí předložení roz-

⁴⁾ K tomu srovnej rozh. n. s. č. 16 216 Sb. n. s., které vyslovuje zásadu, že přiznává-li se uznání cizozemským rozhodnutím, jest toto rozhodnutí pro tuzemské soudy závazné, ať jde o rozsudek žalobě vyhovující nebo jí zamítající.

hodnutí bez tohoto zjištění tak, že příslušný úřad v konkrétním případě sám pro svůj obor si přezkoumá, jsou-li splněny podmínky smluvních ustanovení?

Má-li být § 24 všeobecným předpisem, který normuje vůbec způsob řízení, kterým jest postupovati při uznání cizozemského rozhodnutí, bude nutno i rozhodnutí soudů těch států, s nimiž jest předsevzata smluvní úprava, předkládati říšskému ministru spravedlnosti k řízení podle § 24.

Má-li však § 24 míti pouze subsidiární platnost pro případy, kdy smluvní úprava předsevzata není, odpadlo by u rozhodnutí, jejichž uznání se opírá již o ustanovení dvoustranných smluv, jejich předkládání říšskému ministru spravedlnosti. Otázku, zda jsou splněny smluvní podmínky a zda jest tudíž rozhodnutí uznati čili nic, by pak příslušelo řešiti příslušnému úřadu, zpravidla správnímu, v každém jednotlivém konkrétním případě, t. j. na př. při předložení rozhodnutí k provedení poznámky v matrice.

Zvláštní dvoustranná smluvní úprava byla předsevzata se Slovenskem a rovněž německo-italská a německo-chorvatská smlouva mají ustanovení týkající se uznání manželských rozhodnutí.

Italie.

Uznání rozhodnutí v osobních věcech stran se týká čl. 1 a 3 dohody mezi Německou říší a královstvím italským o uznání a výkonu soudních rozhodnutí v civilních a obchodních věcech ze dne 9. března 1936, říš. zák. 1937, II, str. 145.⁵⁾ Platnost této dohody byla zavedena vyhláškou o použití německo-italské dohody o uznání a výkonu soudních rozhodnutí v civilních a obchodních věcech ze dne 12. září 1941, říš. zák. II, str. 331, Věst. ř. prot. str. 567 i pro Protektorát Čechy a Morava. Dřívější smlouva mezi býv. republikou československou a italským královstvím z 31. května 1926 č. 127/1926 Sb. byla zrušena.

Tato smlouva uznává i rozhodnutí ve věcech nemajetkoprávních, tedy i manželských, jestliže:

1. Nabyla právní moci,

2. podle práva státu, ve kterém se rozhodnutí uplatňuje, nebyly výlučně příslušny jeho soudy nebo soudy třetího státu,

3. strany byly příslušníky státu, ve kterém bylo rozhodnutí vydáno, nebo měly v tomto státě své bydliště (čl. 1, 3).

Uznání jest odepřítí z důvodů, které se v podstatě shodují s důvody odepření § 328 říš. c. ř. s.

Smlouvy lze použiti pouze na italské a německé (a ovšem protektorátní) příslušníky (čl. 16).

Chorvatsko.

Ustanovení o uznání rozhodnutí v nemajetko-právních věcech má čl. 17, odst. 3 dohody mezi Německou říší a Nezávislým chorvatským státem o právní ochraně a právní pomoci ve věcech občanského a obchodního práva ze dne 17. listopadu 1941, říš. zák. II, 1942, str. 267.

Toto ustanovení přiznává uznání i rozhodnutím soudů ve věcech nemajetko-právních a tedy i manželských.

⁵⁾ České znění smlouvy viz ve sdělení č. 66/1941 Věst. m. spr.

Tato rozhodnutí se uznají na území druhé strany, jestliže:

1. Nabyla právní moci,
2. strany jsou příslušníky smluvní strany, na jejímž území bylo rozhodnutí vydáno.

Smlouva se ovšem nevztahuje na rozhodnutí církevních orgánů, které jsou podle chorvatského zákonodárství v manželských věcech svých věřících k rozhodování povolány, takže nutnost řízení podle § 24 v tomto případě jest mimo pochybnost.

Při tom jest však poukázati na důležité ustanovení Závěrečného protokolu, č. 6. Při rozhodnutích, která vznikla před nabytím účinnosti této dohody, t. j. před 30. červnem 1942, jest postupovati podle smlouvy, která byla uzavřena mezi bývalou československou republikou a královstvím Jugoslavie. Tou jest smlouva č. 146/1924 Sb.

Hlava jedenáctá této smlouvy má v čl. 34 ustanovení o nálezech ve věcech manželských.

Rozhodovati o platnosti manželství, o rozluce nebo rozvodu od stolu a lože jsou příslušny výlučně úřady onoho státu, jehož příslušníky jsou manželé v době podání žaloby nebo žádosti. Jsou-li manželé v této době různého státního občanství, jsou výlučně příslušny úřady státu, kam manželé naposled společně příslušeli.

Změní-li manželé státní příslušnost, může okolnost, která nastala před touto změnou, býti důvodem rozluky nebo rozvodu jen potud, pokud odůvodňovala rozluky nebo rozvod též podle práva předtím pro ně platného.

Pravoplatné nálezy takových úřadů se uznávají i na území druhé strany.

Slovensko.

Již dohoda mezi Německou říší a Slovenskou republikou o právní ochraně a právní pomoci ve věcech občanského a obchodního práva ze dne 18. října 1940, říš. zák. II, 1941, str. 161, Věst. ř. prot. str. 271 měla ve čtvrtém oddílu v čl. 17, odst. 3 ustanovení o uznání rozhodnutí ve věcech nemajetko-právních a tedy i manželských. Takováto rozhodnutí občanských soudů se uznávají i na území druhé strany,

1. Jsou-li pravomocná
2. a jsou-li strany příslušníky státu, na němž bylo rozhodnutí vyneseno.

Celkově byla otázka uznání rozhodnutí ve věcech manželských upravena dohodou mezi Německou říší a Slovenskou republikou o vzájemném uznání rozhodnutí ve věcech rodinných a prohlášení za mrtva ze dne 10. dubna 1941, říš. zák. 1942, II, str. 251, Věst. ř. prot., str. 165.

Tato smlouva rozeznává rozhodnutí domovského státu a rozhodnutí státu pobytu.

Do první skupiny patří veškerá rozhodnutí ve věcech manželských vůbec. T. j. podle výčtu závěrečného protokolu (I.): rozhodnutí o neplatnosti a zmařnosti, odporování, zrušení, rozvodu a rozluce manželství, dále o zjištění, zda manželství existuje čili nic a o zjištění platnosti anebo obnovení manželského společenství.

Takováto rozhodnutí se uznávají i na území druhé strany,

1. Jestliže jsou pravomocná
2. a jestliže manželé v době rozhodnutí byli příslušníky strany, jejíž soud rozhodnutí vydal (čl. 1). Jde tedy o rozhodnutí soudů domovského státu manželů.

Do druhé skupiny patří pouze rozhodnutí o rozvodu (a rozluce) manželství. Tato rozhodnutí se uznají na území druhé strany mimo případ čl. 1 i tehdy,

1. Jestliže jsou pravomocná,
2. jestliže manželé na území, ve kterém bylo rozhodnutí vydáno, měli nejméně rok před podáním žaloby společný pobyt nebo až do podání žaloby svůj obvyklý pobyt,
3. a jestliže skutečnosti, o které se rozhodnutí opírá, zakládají rozvodový důvod i podle domovského práva obou manželů nebo v případě, že manželé nemají stejnou státní příslušnost, podle domovského práva každého z obou manželů (čl. 2).⁶⁾

Předpokladem použití obou ustanovení jest, že alespoň jeden z manželů jest příslušníkem jedné ze smluvních stran (čl. 13),⁷⁾ takže dohody nelze použít na cizince, kteří jsou příslušníky některého státu třetího.

Zvláštní ustanovení má závěrečný protokol o rozvodu mezi příslušníky Protektorátu Čechy a Morava a Slovenské republiky.

Jestliže manželé, z nichž jeden je příslušníkem protektorátním a druhý slovenským, uzavřeli manželství před 14. březnem 1939 a manželské společenství již 1. ledna 1941 neexistovalo, tu se uzná rozhodnutí o rozvodu takového manželství,

1. jestliže manželé měli na území, ve kterém bylo rozhodnutí vydáno, své poslední společné bydliště,
2. jestliže skutečnosti, o které se rozhodnutí opírá, zakládají rozvodový důvod i podle domovského práva obou manželů,
3. a jestliže je pravomocné.

Při tom bydlištěm se rozumí místo, kde se manželé zdržují s úmyslem trvale tam zůstatí (záv. prot. II, č. 1).

Rozhodnutí o přeměně rozvodu na rozluky podle německých zákonů (t. j. u nás podle § 17. manž. nov. 320/1919 Sb.) se uznají na slovenské straně, i když nejsou splněny podmínky čl. 2, jestliže při zahájení řízení uplynula doba předepsaná domovským právem manželů (záv. prot. II, č. 2).

Důvody odepření uznání, vytčené v čl. 14 dohody, se v podstatě shodují s důvody odepření § 328, odst. 1, č. 2, 3, 4 říš. c. ř. s.

Úřad strany, před kterým se uznání rozhodnutí uplatňuje, není při zkoumání příslušnosti a uznání rozhodnutí vázán skutečnostmi zjištěnými v rozhodnutí. Další zkoumání zákonitosti rozhodnutí mu však nepřisluší (čl. 15).

⁶⁾ Ve Věstníku říšského protektora byl závěr tohoto čl. 2 otištěn chybně a byl opraven na str. 218 Věst. ř. prot. 1942.

⁷⁾ Tento předpis platí i tehdy, když slovenský státní příslušník je současně protektorátním příslušníkem.